

*Сніжана Федорчук,
Тернопільський національний
Педагогічний університет імені В. Гнатюка,
студентка II курсу (за скороченим терміном навчання)
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
д. філол. н., проф. Оксана Лабащук*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНИХ АВТОРСЬКИХ КОЛИСКОВИХ ПІСЕНЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У ХХІ столітті спостерігалось зниження інтересу до фольклору, зокрема до колискових пісень. Водночас для України цей період став епохою вагомих історичних подій.

Колективна творчість, особливо для українців з непростю історією, стала способом реагування на травматичний досвід та важливі події минулого. Вона об'єднує людей, слугує засобом боротьби за цінності та сприяє збереженню традицій. Традиційний фольклор відіграє важливу роль у підтримці національної ідентичності [3, с. 1460].

У період війни народні колискові пісні та нові авторські твори, що наслідують цей жанр, набули значного поширення. Колискові, які зазвичай асоціюються з дітьми, стали важливим символом української етнокультури, сприяючи зміцненню національної ідентичності та забезпеченню спільного психологічного захисту. Водночас їхній зміст зазнав змін: українці переосмислюють відомі фольклорні твори та створюють нові.

Світ, змальований у колискових, зазвичай, виглядає веселим, спокійним та ідеалізованим. Водночас існують пісні, які відображають реальне життя, його уклад, а також предмети й явища, що його наповнюють. У своїй праці С. Єрмоленко зазначає, що колискова знайомить дітей із побутом та навколишнім світом, допомагаючи їм адаптуватися й взаємодіяти в ньому. Через пісні діти пізнають моделі поведінки дорослих, розвивають уяву й опановують основи життя [2, с. 134].

Сучасні колискові вирізняються яскравим мотивом патріотичного виховання, спрямованим на формування любові до Батьківщини, родини,

України та рідної мови. Значна увага приділяється збірці й адаптації вже відомих колискових. Серед таких ініціатив: музичний проєкт «Поліфонія» (2018), «Колискова країна» за підтримки Українського культурного фонду (2019), «Цифровий архів фольклору» з піснями Слобожанщини та Полтавщини (2019), «Колискова від тата» (2019) і «Антологія українських колискових» від поетки Елли Євтушенко (2024). Окрім цього, чимало авторських колискових створюють сучасні письменники та музиканти, більшість із яких доступні на платформі YouTube.

Колискові залишаються важливим культурним та емоційним символом навіть у складні часи війни, змінюючись у своєму змісті й способах виконання. Традиційно їх співали мами, бабусі чи сестри, але сьогодні особливо зворушливим є виконання цих пісень батьками-чоловіками.

Сучасні колискові помітно відрізняються від тих, які існували століття тому. Вони не лише допомагають заспокоїти, а й сприяють формуванню патріотизму в дітей і нації, дають силу дорослим. Це голос народу, який продовжує боротися за мир [1, с. 93–94].

На основі пошуку колискових періоду війни, можна виокремити колискові пісні для дітей, пов'язані з військовими, для ворога:

1. Сучасні колискові пісні для дітей: Тарабарова – «Колискова» (2022), Krut' – «Колискова» (2022), Ярина Висоцька – «Колискова» (2022).
2. Колискові пов'язані з військовими.
 - 2.1. Колискові від військових: Ірина Іваськів та Олексій Перебийніс – «Воєнна колискова» (2022), Udovenko – «Колискова» (2022), Dima Prokhorov – «Колискова» (2022).
 - 2.2. Колискові для військових: Barvista – «Колискова» (2022), Бакай Сергій – «Колискова загиблим Воїнам України» (2022).
3. Колискова ворогу: Стасік – «Колискова для ворога» (2019).

Тож, підсумовуючи виокремимо основні особливості сучасних колискових пісень періоду війни:

1. Розширення меж традиційних адресатів і виконавців.

У сучасних умовах війни традиційні колискові переживають значні зміни. Їхні адресати вже не обмежуються лише дітьми – часто пісні стають символами

України, її народу чи захисників. Виконавцями можуть бути не тільки матері, але й діти, військові або групи, що надає пісням нових смислів і глибини.

2. Міжжанрові утворення та нові форми.

Колискові інтегрують елементи різних жанрів, створюючи нові форми, такі як патріотичні колискові, що підкреслюють любов до Батьківщини та єдність народу; колискові-молитви (обереги), що просять захисту для України і її героїв; поховальні колискові, які виконують функцію реквіємів для вшанування загиблих. Важливу частину цього репертуару складають нові твори, що органічно вписуються в культурний контекст, зберігаючи традиційні риси.

3. Поява колискових-проклять для ворога.

Новим явищем стали колискові, спрямовані проти ворога. У цих піснях колискова функція змінюється, перетворюючись на засіб вербального спротиву. В основі таких пісень – прокляття ворогам, що поєднують традиційні колискові мотиви з сильними емоційними висловлюваннями. Це потужна зброя слова, що через примовки, заклики та саркастичні тексти виражає ненависть до окупантів.

Для опрацювання сучасних авторських колискових можна використати такі завдання:

1. *Вправа «Кубик Блума»:* Назви виконавця пісні, придумай іншу назву, поясни чим сучасна пісня відрізняється від народної, запропонуй свій куплет-доповнення, поділись враженнями від пісні, чому цю пісню можна назвати сучасною. Ця вправа допоможе покращити здатність аналізувати і синтезувати інформацію про колискові пісні, розвинути критичне мислення та вміння аргументувати власні думки щодо культурних змін.

2. *Робота в групах. Вправа «Діаграма Венна».* Частина дітей досліджує сучасні колискові, а інша – традиційні. Після чого діляться своїми знахідками. Аналізують пісні. Визначають спільне та відмінне між сучасною та народною колисковою піснею. Це допоможе розвинути навички порівняння та аналізу, а також поглибити розуміння відмінностей і спільних рис між сучасними та традиційними колисковими піснями.

3. *Створення власної колискової або зміна вже відомої.* Визначення її характерних рис. Це допоможе розвинути творчі здібності учнів, допомогти їм

усвідомити основні характеристики колискових пісень і створити власну композицію, адаптуючи або змінюючи вже відомі твори.

4. *Малюнок емоцій чи образів.* Після прослуховування колискової пісні учні створюють малюнок, який відображає емоції або образи, викликані піснею. Кожен учень презентує свій малюнок, пояснюючи, як пісня вплинула на його емоційний стан і які образи або символи з'явилися під час слухання. Це завдання дозволяє не лише розвинути творче мислення, а й глибше усвідомити емоційний контекст пісні.

5. *За уривком вгадати сучасна це пісня чи традиційна.* Учні отримують уривки з різних колискових пісень (як традиційних, так і сучасних) і мають визначити, до якого типу належить кожен уривок, пояснивши свій вибір. Це завдання допоможе розвинути вміння розпізнавати різні стилі та мотиви в пісні, а також допомогти учням зрозуміти зміни в традиціях, які впливають на сучасну колискову пісню.

Отже, сучасні колискові зазнали значних змін під впливом соціальних та політичних подій, технологічного прогресу. З'явилися нові характерні риси, що притаманні саме сучасному типу колискових, які значно відрізняються від народних. Важливо, під час вивчення такого жанру дитячого фольклору додавати і сучасні зразки для урізноманітнення інформації. Специфічна відмінність може стати перешкодою у поданні інформації, тож певний набір завдань і вправ може спростити вивчення такої теми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безгодова Н., Колесникова Л. Мовностилістичні особливості сучасних колискових. *Лінгвістика. Наукове видання*. 2023. № 1 (47). С. 86–95.
2. Єрмоленко С. Мова і українознавчий світогляд : монографія. Київ : НДІУ, 2007. 444 с.
3. Харчишин О. Колискові пісні в умовах російсько-української війни (з 2014 р.): особливості функціонування. *Народознавчі зошити*. 2023. № 6 (174). С. 1459–1468.